

Kauppätieteellinen tiedekunta
Johtamisen ja kansainvälisen liiketoiminnan laitos

Osuustoiminta hyvinvointialalla

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo	1
1 JOHDANTO	2
2 KIRJALLISUUSKATSAUS	4
2.1 Hyvinvointialan muutos	4
2.1.2 Yksityinen palvelutuotanto sosiaali- ja terveydenhuollossa	7
2.2 Osuustoiminta	10
2.2.1 Osuustoiminnan historiaa	10
2.2.2 Osuustoiminnan erityispiirteitä.....	11
2.2.3 Osuuskunnan arvot ja periaatteet.....	12
2.2.4 Osuuskunnan valitseminen yritysmuodoksi hyvinvointialalla.....	14
2.2.5 Individualismi ja kollektivismi	15
2.3 Tiivistelmä kirjallisuuskatsauksesta.....	18
3 TUTKIMUSMENETELMÄT	20
3.1 Tutkimusprosessi	20
3.2 Valitut menetelmät	20
4 OSUUSTOIMINTA HYVINVOINTIALALLA	22
4.2 Yrittäminen hyvinvointialalla.....	23
4.1 Osuustoiminnan vahvuudet ja mahdollisuudet.....	24
4.1 Osuustoiminnan haasteet ja uhat.....	26
4.3 Osuustoiminnan yhteisöllisyys	28
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	29
5.1 Tutkimustulokset analyysin pohjalta.....	29
5.2 Jatkotutkimusaiheita.....	31
6. Lähteet.....	32
6.1 Kirjallisuuslähteet	32
6.2 Sähköiset lähteet	33

1 JOHDANTO

Hyvinvointialan palveluista on käyty paljon keskustelua viime vuosina. Hyvinvointipalvelujen tuottamismalli on muuttunut entisestä, jossa kunnat olivat lähestulkoon ainoita palvelujen tuottajia. Nykyään kuntien rooli on muuttunut ja yksityisen sektorin osuus palvelujen tuottajana on kasvanut merkittävästi. Tämä johtuu suurilta osin halusta tuottaa palveluja mahdollisimman tehokkaasti ja joustavasti, mutta myös palvelujen kysyntä on kasvanut ja tulee myös kasvamaan tulevaisuudessa. Jo nyt voidaan pikkuhiljaa huomata väestön ikääntymisestä aiheutuvat ongelmat, sillä laadukkaista hyvinvointialanpalveluista alkaa olla kova kysyntä maassamme. Miten tilanne sitten kärjistyy tulevaisuudessa kun väestönikäntyminen niin sanotusti räjähtää käsiin. Tilastojen mukaan vuonna 1994 Suomessa oli 65 vuotta täyttäneitä vajaat 300000. Arvioiden mukaan vuonna 2020 heidän määränsä ylittää miljoonan. (Laurinkari ym. 1997, 13) On siis selvää, että uusia tapoja järjestää hyvinvointialanpalveluita täytyy keksiä jo tämänkin ongelman vuoksi.

Hyvinvointipalvelualan osuuskuntia on perustettu Suomeen 1990-luvun puolivälistä alkaen osaltaan ratkaisemaan hyvinvointipalvelujen järjestämisen ongelmaa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selventää miten osuuskunnat soveltuvat hyvinvointialalle. Tutkimuksessa osuuskunnat rajataan pelkästään työosuuskuntiin eli palvelujen tuottajaosuuskuntiin ja osuuskunnan toimivuutta tarkastellaan lähinnä osuuskunnan jäsenten näkökulmasta. Yhtenä osa-alueena tarkastellaan osuuskuntien erityispiirteitä ja sitä, miten nämä piirteet soveltuvat hyvinvointialalle, tarkemmin tarkastellaan lähinnä osuuskuntien kaksijakoista luonnetta, toisaalta yhteisöllisenä yritysmuotona ja toisaalta yksilöistä koostuvana kokonaisuutena.

Hyvinvointipalvelujen tuottamisesta ja tuotantorakenteen muutoksista on kirjoitettu Suomessa paljon. Yksityisen sektorin ja kolmannen sektorin kasvavasta asemasta hyvinvointipalvelujen tuottajana on tehty raportteja ja tutkimuksia. Osuuskunnasta yritysmuotona hyvinvointialalla on kuitenkin kirjoitettu vähemmän. Juhani Laurinkarin ym. tutkielma *Vaihtoehdoksi osuuskunta* (1997) tutki osuuskunnan mahdollisuuksia hyvinvointipalvelujen tuottamisessa, mutta lähinnä kuntien näkökulmasta. Tutkimusta

hyvinvointialan osuuskuntien luonteesta lähinnä sen jäsenten näkökulmasta ei ainakaan tätä tutkimusta valmisteltaessa löytynyt.

Tutkimus osallistuu yhteiskunnalliseen keskusteluun hyvinvointipalvelujen tuottamisesta, ja se on tarkoitettu luettavaksi kaikille, joita hyvinvointipalvelujen uudet tuottamistavat kiinnostavat. Tutkimuksen on tarkoitus esitellä osuustoiminnan mahdollisia hyviä ja huonoja puolia. Tutkimuksesta voisi olla siis hyötyä myös hyvinvointialan aloitteleville yrittäjille, jotka harkitsevat osuuskuntaa yritysmuotona.

Olenaisia käsitteitä tutkimuksen kannalta ovat 1) hyvinvointiala, joka tässä tutkimuksessa rajataan tarkoittamaan sosiaali- ja terveydenhuoltoalaa. 2) hyvinvointipalvelujen tuottaminen Suomessa, 3) osuustoiminta ja sen erityispiirteet.

Tutkimuskysymys tässä tutkimuksessa on seuraava:

Miten osuuskunnat toimivat hyvinvointialan palvelujen tuottajina?

Apukysymyksinä käytetään seuraavia:

Mitä ovat osuustoiminnan vahvuudet ja mahdollisuudet hyvinvointialalla?

Mitä ovat osuustoiminnan haasteet ja uhat hyvinvointialalla?

Millainen on osuuskunnan erityisluonne ja miten se soveltuu hyvinvointialalle?

Tutkimuksessa on tarkoitus edetä siten, että ensin käydään läpi olemassa olevaa kirjallisuutta tutkimuksen olennaisista käsitteistä. Tämän jälkeen esitellään käytetyt tutkimus- ja tiedonkeruumenetelmät ja sitten empiriaosuus, joka koostuu eri osuustoiminta-ammattilaisten haastatteluista. Lopuksi käydään läpi johtopäätökset tutkimuksen tuloksista ja esitellään mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 KIRJALLISUUSKATSAUS

Seuraavaksi esitellään kirjallisuutta tämän tutkimuksen kannalta oleellisista aiheista. Näitä aiheita ovat hyvinvointiala, osuustoiminta ja osuuskunnat sekä teoria yhteisöllisyydestä ja yksilöllisyydestä.

2.1 Hyvinvointialan muutos

Aluksi on hyvä tarkastella sitä melko kompleksista maailmaa, jossa hyvinvointipalveluja tänä päivänä Suomessa tuotetaan. Seuraavaksi määritellään hyvinvointipalvelun käsite ja käsitellään kysymystä palvelujen siirtämisestä julkiselta sektorilta muille sektoreille. Tämä kysymys on oleellinen, kun pohditaan sitä kuinka paljon palveluja on siirtymässä yksityiselle sektorille ja kolmannelle sektorille. Nämä ovat sektorit, joissa osuuskunnat ovat tai voivat olla merkittäviä toimijoita. (Mannio 2004, 534)

Hyvinvointipalvelun käsite on melko väljä. Hyvinvointipalveluista puhuttaessa voidaan tarkoittaa kaikkia yhteiskunnallisia palveluita tai vain osaa niistä. Yleensä hyvinvointipalveluista puhuttaessa tarkoitetaan lähinnä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, joita tarjoavat julkiset tai yksityiset organisaatiot tai henkilöt. (Laurinkari ym. 1997, 11) Tässä tutkimuksessa hyvinvointipalveluilla käsitetään sosiaali- ja terveysalan palvelut.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut voidaan määritellä ja jaotella seuraavanlaisesti. Tämän tutkimuksen määrittelyssä käytetään vuonna 2002 käyttöön otettua TOL-2002 toimialaluokitusta. Tämän luokituksen mukaan sosiaalipalvelut koostuvat kahdesta pääryhmästä: majoituksen sisältävät sosiaalipalvelut ja sosiaaliset avopalvelut. Terveydenhuoltopalvelut puolestaan jakautuvat neljään pääryhmään: sairaalapalvelut, lääkäripalvelut, hammashoito ja muut terveydenhuoltopalvelut. (Kauppinen & Niskanen 2006, 22)

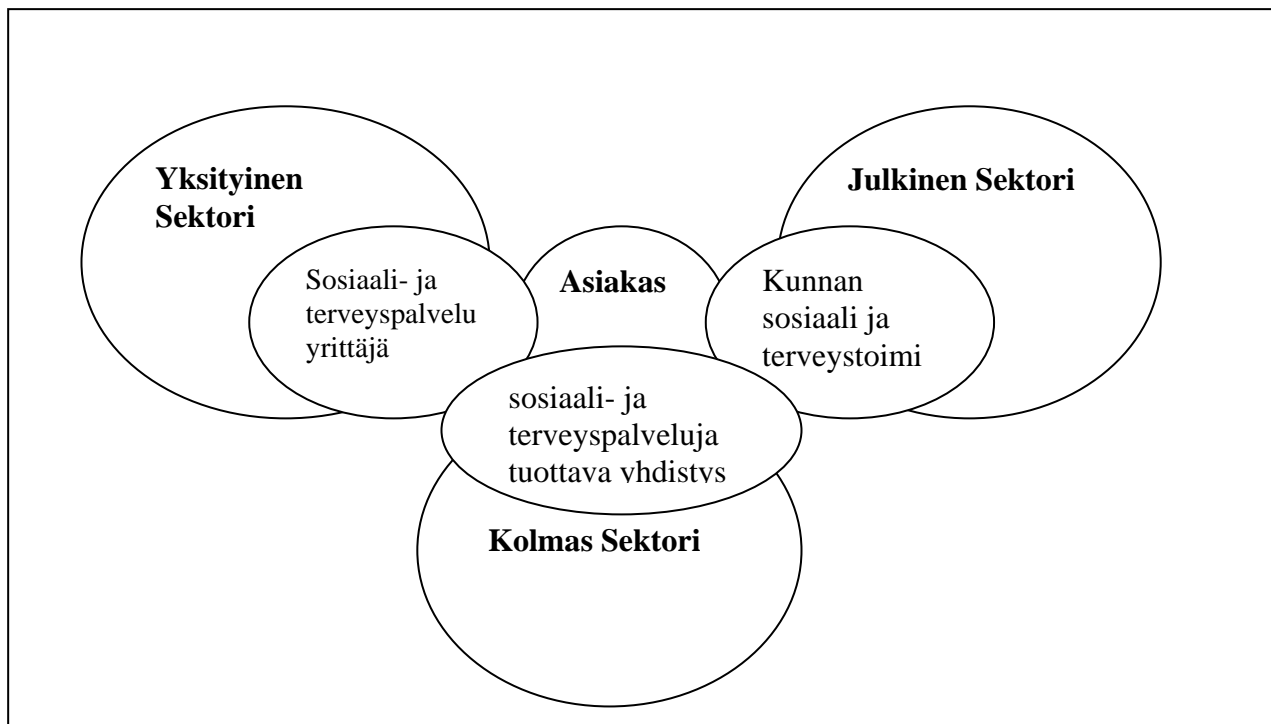
Hyvinvointivaltion keskeisinä päämäärinä nähdään ihmisten tasavertaiset taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet. Normaalisuuden saavuttamisesta

huolehtiminen ja poikkeavuuteen liittyvien kysymysten ratkaiseminen ovat olleet julkisten hyvinvointipalvelujen tärkeimmät tehtävät. Jos hyvinvointivaltion tavoitteen tiivistäisi yhteen lauseeseen, se olisi: ihmisten hyvinvoinnin edistäminen. Palvelujen avulla ihmisten erilaisia tarpeita on pyritty yhtäältä ymmärtämään ja toisaalta tyydyttämään. (Korhonen ym. 2000, 39)

Suomi elää tänä päivänä hoiva- ja hoitoalan rakennemuutosta, jonka seurauksena julkinen palvelutuotanto tulee vähenemään ja yksityinen lisääntymään. Perinteisesti pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin mukaan vastuu sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisessa on ollut valtiolla ja kunnilla. Myös monet vapaaehtois- ja kansalaisjärjestöt ovat tuottaneet alan palveluja julkisen sektorin tuen avulla. Yksityistä yritystoimintaa alalla on ollut vuosikymmenten saatossa jonkun verran. (Korhonen ym. 2000, 168)

1990-luvun lama vaikutti myös hyvinvointipalvelujen tuottamiseen. Laman tuomat supistukset sosiaali- ja terveydenhuollossa näkyivät pääasiassa henkilöstökustannuksissa, ja henkilöstön vähentäminen puolestaan vaikutti palvelujen määrään ja saatavuuteen. Tilastojen avulla voidaan hahmottaa palvelujen asteittaista vähenemistä ja riittämättömyyttä, mutta vielä suuremmaksi ongelmaksi on muodostunut lähitulevaisuudessa edelleen kasvava palvelutarve. Pohjimmainen syy palvelutarpeiden kasvuun on ennustettavissa oleva väestön ikärakenteen muutos, eli väestön vanheneminen, mutta myös asenteiden muutokset esimerkiksi väestön kulutuspäätöksissä, kasvattavat palvelujen tarvetta. (Laurinkari ym. 1997, 12-13)

Mikäli hyvinvointivaltiomallimme halutaan tulevaisuudessakin säilyttää, on ratkaistava miten ja mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tulevaisuudessa tuotamme. Yleisen käsityksen mukaan suomalaiset haluavat säilyttää mahdollisimman laajat ja kaikkien saatavilla olevat sosiaali- ja terveyspalvelut. Tulevaisuudessa tuottamisen painopiste siirtyy yhä enemmän yksityisille yrityksille. Kunnat ostavat asukkailleen näitä palveluita . Tulevaisuudessa yhteistyö ja yritteliäisyys ovat keskeisessä asemassa. (Korhonen ym. 2000,168)

Kuvasta ilmenee miten hyvinvointipalvelujen tuotanto Suomessa jakaantuu julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kesken. (Korhonen ym. 2000, 169)

Suomessa hyvinvointialanpalvelujen tuottaminen ja tarjoaminen on perinteisesti kuulunut julkiselle sektorille. Tällä menetelmällä on haluttu taata myös vähäosaisille perusoikeudet sosiaali- ja terveyspalveluihin. Perustuslaissa on säädetty ihmisten perusoikeuksista. TSS- oikeuksiin kuuluvat taloudelliset, sivistykselliset ja sosiaaliset perusoikeudet. Perustuslaissa oleva säännös velvoittaa julkista valtaa huolehtimaan riittävien palvelujen turvaamisesta. Kunnat vastaavat käytännössä omien jäsentensä sosiaali- ja terveyspalveluista. Kuntien ei kuitenkaan tarvitse tuottaa palveluja itse. (Mannio 2004, 536-537)

Erityisesti 1990-luvun säästöpäätökset ja säästölait heikensivät kuntien mahdollisuuksia toteuttaa TSS-oikeuksia. Kuntien oma valinta on kuinka se järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunsa. Se voi hoitaa sille lainsäädännön mukaan kuuluvat palvelut itse tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa, kunta voi hankkia palveluja myös järjestöiltä ja yrityksiltä. Niin sanotut ulkoistetut palvelut, eli kunnan oman organisaation ulkopuolelta hankitut palvelut joustavat paremmin taloudellisen tilanteen ja käyttötarpeen mukaan kuin kunnan oman organisaation tuottamat

palvelut. Julkisen sektorin tehtävien uudelleenorganisointi ja hyvinvointipalvelujen hankinta kuntien omien organisaatioiden ulkopuolelta vaikuttavat tulevaisuudessa yksityisen ja kolmannen sektorin asemaan palvelujen tuottajina. Koska kunnat tarvitsevat uusia, vaihtoehtoisia hyvinvointipalvelujen järjestämistapoja nousee uudenlaisia vaatimuksia julkisen sektorin, järjestöjen ja yksityisen sektorin välisen yhteistyön kehittämiseksi. (Myllymäki, 2003, 8-10)

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestöjen vastuu hyvinvointipalvelujen tuottamisesta on kasvanut. Kolmannesta sektorista puhuttaessa tarkoitetaan kokonaisuutta, jonka muodostavat aatteelliset ja yleishyödylliset kansalaisjärjestöt. Keskeisimpiä toimijoita ovat sosiaali- ja terveysalan järjestöt, jotka täydentävät usein kuntien palveluja toiminnallaan. Kolmannen sektorin toiminta perustuu yhdistymisvapauteen ja vapaaehtoisuuteen. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaa rahoittaa pääsääntöisesti kolme lähdettä: niin sanotut raha-automaattivastukset, muut julkiset rahoituslähteet sekä yksityiset rahoituslähteet. Järjestöt saavat avustusta myös esimerkiksi kunnilta ja sosiaali- ja terveysministeriöltä. Lisäksi ne saavat erilaista ei-rahallista tukea ja erilaisia verotukia. Yhdistykset ja säätiöt käyttävät vapaaehtoistyövoimaa ja kunnan tai valtion työllistämistuen avulla työllistettyjä. (Myllymäki 2003, 16-19)

Osuustoimintaa on sekä yksityisellä että kolmannella sektorilla. Normaalisissa kilpailutilanteissa esimerkiksi työosuuskunta on hyvä ratkaisu, sillä se antaa työntekijöille suuren vaikutusmahdollisuuden, millä on puolestaan positiivinen vaikutus työvoimavaltaisessa yritystoiminnassa etenkin, jos tulevaisuudessa on pulaa työvoimasta. Myös hyväntekeväisyystoiminnan ja vapaan kansalaistoiminnan organisoimiseen osuuskunta soveltuu toimintamuotona. Tällöin osuuskunnat toimivat muiden yleishyödyllisten toimijoiden joukossa. (Mannio 2004, 535)

2.1.2 Yksityinen palvelutuotanto sosiaali- ja terveydenhuollossa

Yksityisillä sosiaali- ja terveyspalvelutuottajilla on sekä julkisia että yksityisiä asiakkaita. Julkisia asiakkaita ovat esimerkiksi kunnat, kuntayhtymät tai Kela ja yksityisiä asiakkaita puolestaan kotitaloudet ja työnantajat. Yksityisten sosiaalipalvelujen merkittävin asiakas ovat kunnat, jotka ostavat valtaosan niin

yritysten kuin järjestöjenkin tuottamista palveluista. Yksityisiä terveystalvaeluja ostavat puolestaan eniten työnantajat, kotitaloudet ja Kela. Myös kunnat ja kuntayhtymät ostavat yksityisiä terveystalvaeluja, mutta suhteessa huomattavasti vähemmän kuin sosiaalitalvaeluja. (Kauppinen & Niskanen 2006, 34)

Yksityisten hyvinvointitalvaelujen ostamista korvataan julkisista varoista. Merkittävin ja vanhin tuki on Kelan sairaanhoitovakuutus, jolla korvataan asiakkaille osa heidän ostamiensa yksityisten terveystalvaelujen kustannuksista. Lisäksi viime vuosina yksityisiä talvaeluja ostavaa asiakasta ovat tulleet tukemaan Kelan yksityisen päivähoidon tuki ja verotuksessa tehtävä kotitalousvähennys. Lisäksi yksityisten sosiaali- ja terveystalvaeluntuottajille on olemassa tukia ja avustuksia. Näistä merkittävin on Raha-automaattiyhdistyksen sosiaali- ja terveystalvaeluista myöntämät avustukset. Myös kunnat myöntävät silloin tällöin avustuksia yksityisille talvaeluntuottajille. TE-keskuksen kautta yritykset voivat saada investointi-, tutkimus- ja kehittämistukia. (Kauppinen & Niskanen 2006, 34)

Hyvinvointitalvaelualalla voiton tavoittelu ei ole täysin ristiriidatonta. Kuntien ostopalvelut tai yrityksen tukeminen voivat herättää epäilyn, että verovaroista kustannetaan yrityksen omistajien voitot. Lisäksi hyvinvointitalvaeluihin liittyvät ihmisläheiset arvot nähdään usein olevan ristiriidassa perinteisten yrittäjyyteen liittyvien taloudellisten arvojen kanssa. Alan yrityksiin heijastuu odotuksia yhteiskunnallisen vastuun tunnustamisesta eikä niinkään taloudellisten voittojen tavoittelusta. (Laurinkari 1997, 23)

Yksityisen sosiaalitalvaelujen valvonnasta ja yksityisestä terveydenhuollosta annetuissa laeissa on säädetty, että yksityisten sosiaali- ja terveystalvaelun toimintayksikön toimintaedellytysten on oltava asianmukaiset eli toimintayksikön henkilöstön, laitteiden ja toimitilojen on oltava toimintaan sopivia. Esimerkiksi henkilöstön on täytettävä samat kelpoisuudet kuin kunnan vastaavan toiminnon henkilöstön. (Kauppinen & Niskanen 2006, 35)

Sosiaalitalvaelujen kokonaistuotoksesta vuonna 2004 kuntien osuus oli 72,9 prosenttia, yritysten osuus 8,6 prosentti ja kolmannen sektorin osuus 18,5 prosenttia. Yrityksiä toimi vuosituhanen vaihteessa lähes kaikilla sosiaalitalvaelualoilla ja niiden

rooli paikallistasolla oli merkittävä. Tässä on tapahtunut suuri harppaus, kun verrataan ennen vuotta 1995 tapahtuneeseen yritysten toimintaan. Tällöin sosiaalipalveluyritysten toiminta oli erittäin pienimuotoista ja keskittynyt ainoastaan harvoille toimialoille ja maantieteellisille alueille. Kuntien sosiaalipalvelujen ostot ja niistä järjestetyt tarjouskilpailut ovat viime vuosina lisääntyneet. Palvelutarpeiden kasvu, kuntien taloudellisen aseman kiristyminen ja kasvanut tietoisuus hankintalain velvotteista ovat lisänneet tarjouskilpailua. Viime vuosien kehitystä sosiaalipalvelumarkkinoilla kuvaa yritysmäärän nopea kasvu sekä yritystoiminnan maantieteellisen markkina-alueen laajentuminen. (Kettunen 2006, 25-26) Toimialan kasvu ja kehitys ovat kuitenkin edelleen voimakkaasti kytköksissä julkisen sektorin päätöksiin palvelutuotannon järjestämisestä. Arvioiden mukaan lähes 80 prosenttia sosiaalipalveluyritysten tuloista tulee joko suoraan tai välillisesti kunnilta. Yritysten kehittyminen, kasvu ja menestys ovatkin suuresti riippuvaisia kuntien ostohaluista ja kuntien halusta luoda edellytyksiä yritysten toiminnalle. (Ekroos & Partanen 2006, 43)

Terveyspalvelujen osalta toimialan kokonaistuotannosta 75 prosenttia tuotti julkinen sektori, yritykset n. 19 prosenttia ja kolmas sektori noin kuusi prosenttia. Yleistäen voidaan sanoa, että joka viides palvelutapahtuma tuotettiin yrityksissä. Vuonna 2006 julkaistun toimialaraportin mukaan tulevaisuudessa terveyspalveluyritysten lukumäärä lisääntyy ja alalle muotoutuu nykyistä monipuolisempi yritys rakenne. Tarjonta ohjautuu kasvaville markkinasegmenteille, kuten esim. kuntoutukseen ja erikoissairaanhoidon. Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyö lisääntyy. (Ekroos & Partanen 2006, 10-11)

Koska julkinen sektori tuottaa suurimman osan hyvinvointialan palveluista, sen kehitys vaikuttaa myös yksityisen palvelutuotannon tulevaisuuteen. Se, lisäävätkö kunnat ja kuntayhtymät omaa tuotantoaan vai ostavatko ne enemmän palveluja muilta tuottajilta, vaikuttaa yksityisen sektorin toimintamahdollisuuksiin. Myös muutokset lainsäädännössä, niin kotimaisessa kuin kansainvälisessäkin, voivat vaikuttaa osaltaan yksityisten tuottajien mahdollisuuksiin. Myös muutokset palvelutuottajien tukimuodoissa ohjaavat yksityisen tuotannon asemaa. (Kauppinen & Niskanen 2005, 35-36)

2.2 Osuustoiminta

Osuuskuntalain mukaan osuuskunta on yhteisö, jonka jäsen ja osuuspääoman määrä ovat ennalta määräämättömiä. Jäseniä on kuitenkin oltava vähintään kolme ja jokaisen jäsenen on otettava vähintään yksi osuus. Osuuskunnan säännöissä määritetään osuusmaksun suuruus. Osuuspääoman vaihtuvuus ja jäsenen oikeus erota osuuskunnasta ovat piirteitä, jotka erottavat osuuskunnan osakeyhtiöstä. (Mähönen & Villa 2006, 7)

Osuuskunnan tarkoituksena on osuuskuntalain mukaisesti jäsenten talouden tai elinkeinon edistäminen sekä jäsenen oikeus osuuskunnan palvelujen käyttämiseen. Osuuskunnan säännöissä voidaan myös määrätä, että osuuskunnan pääasiallinen tarkoitus on aatteellisen tarkoituksen yhteinen toteuttaminen. (Mähönen & Villa 2006, 4) Yhteisöllisyys, taloudellinen toiminta ja jäsenten tarpeiden tyydyttäminen ovat osuustoiminnan eli osuuskunnassa toimimisen keskeiset elementit. Osuuskunnassa olennaista ei siis ole yritystoiminnalle ominainen pääoman panostajan voiton tavoittelu, vaan jäsenen hyöty on riippuvainen osuuskunnan tarjoamien palveluksien käytöstä. (Laurinkari ym. 1997, 25-27)

2.2.1 Osuustoiminnan historiaa

Osuustoiminta-aate syntyi Englannissa 1820-luvulla. Suomeen aate saapui vuonna 1899 ja osuustoimintalaki tuli voimaan vuonna 1901. Osuustoiminnan huippuvuodet olivat Suomessa 1930-luvulla, joilloin maassamme toimi n. 6000 osuuskuntaa. 1990-luvulla alkoi osuustoiminnan uusi nousu, eli ns. uusosuuskuntien kausi. (www.pellervo.fi)

Osuuskunnat voidaan siis jakaa perinteisiin ja uusosuuskuntiin. Perinteisiä osuuskuntia ovat hankinta-, tuotanto-, kulutus-, työ-, pankki- ja markkinointiosuuskunnat. Uusosuustoiminnalla tarkoitetaan puolestaan jälkiteollisella kaudella alkanutta toimintaa usein sellaisilla aloilla, joilla osuustoimintaa ei ole aiemmin ollut ja sellaisten jäsenryhmien harjoittamana, jotka eivät aiemmin ole edistäneet yhteisöllisesti talouttaan ja hyvinvointiaan. Suomessa hyvinvointipalvelualan osuuskunnat voidaan kaikki luokitella uusosuuskunniksi.

(Laurinkari ym. 1997,26) Vuonna 2005 sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialan osuuskuntia oli Suomessa 78 kappaletta. (www.pellervo.fi)

2.2.2 Osuustoiminnan erityispiirteitä

Kansainvälisen osuustoimintaliiton ICA:n kannanotossa osuuskunnalle määriteltiin seuraavia erityispiirteitä:

- 1) Osuuskunta on itsenäinen, eli sillä on mahdollisimman suuri riippumattomuus valtiovallasta ja muista yrityksistä.
- 2) Osuuskunta on henkilöyhteisö, mikä tarkoittaa, että osuuskunta voi määritellä henkilön haluamallaan juridisella tavalla. Jäsenenä voi näin ollen olla sekä luonnollisia että juridisia henkilöitä.
- 3) Osuuskunnan jäsenyys on vapaaehtoista. Jäsenillä tulee olla vapaus osuuskuntien tarkoitus ja varat huomioiden liittyä ja erota.
- 4) Osuuskunnan jäsenet toteuttavat taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tarpeitaan. Tämä tarkoittaa, että jäsenet ovat perustaneet osuuskunnan sekä omaksi että yhteiseksi hyväksi. Yleensä osuuskuntien päätavoite on jäsenten talouden tukeminen, mutta tämän lisäksi niillä voi olla myös sosiaalisia ja kulttuurisia tavoitteita.
- 5) Osuuskunta on yhteisesti omistettu ja demokraattisesti hallittu yritysmuoto. Valta jaetaan jäsenille demokraattisesti, huolimatta jäsenen osuuskuntaan sijoittamasta pääomasta. (Pellervo-seura ry 2002, 10-11)

Osuuskunnalla on muista yritysmuodoista poikkeava, kaksinainen luonne. Osuuskunnassa on kyse sekä yhteisöllisyydestä että yrittämisestä. Yhteisöllisyyden ja yrittämisen välillä hyvinkin erilaisten tavoitteiden kannattavin yhteensovittamisen tapa luo osuuskunnille omat erityispiirteensä. Jäsenten merkitys osuuskunnassa on kuitenkin oleellinen, sillä osuuskunta on jäsentensä talouksista muodostuva yritys. Osuuskunnassa yhteisöllisyys menee pääoman merkityksen edelle. Jäsenen velvollisuutena on maksaa osuusmaksu, jota välillä sanotaan myös jäsenmaksuksi. Jäsenet vastaavat osuuskunnan veloista ainoastaan jäsenmaksujen määrällä. (Laurinkari ym.1997, 27)

Osuuskunta on siis jäsentensä summa, eli jäsenet muodostavat keskenään tasa-arvoisen yhteisön. Jäsenille kuuluvat osuustoiminnallisen yrityksen oikeudet hallita, valvoa ja saada osa hyödyistä. Kokouksissa äänivalta jakautuu demokraattisesti pääluvun mukaan. Jokaisella jäsenellä on myös oikeus saattaa tärkeäksi katsomansa asia kokouksen käsiteltäväksi. Osuuskunta eroaa näissä piirteissään merkittävästi esim. osakeyhtiöstä, sillä kaikilla jäsenillä on yhtäläiset mahdollisuudet vaikuttaa asioiden hoitoon ja osuuskunnan toimintaan huolimatta siitä minkälaisen taloudellisen panoksen jäsen on asettanut osuuskuntaan. (Laurinkari ym. 1997, 27-28)

Hallituksella on suuri merkitys osuuskunnassakin. Toimitusjohtaja ei ole välttämätön, mutta yritystoiminnan mahdollisimman johdonmukaisen toiminnan varmistamiseksi jonkinlainen johtava persoona olisi osuuskunnassakin oltava. Palkattu johto on nähty osuuskunnissa välillä ongelmallisena, sillä palkkajohtajan ja jäsenten tavoitteet saattavat olla ristiriidassa keskenään. (Laurinkari ym. 1997, 28)

Inhimillisen toiminnan keskeisenä käynnistävänä tekijänä on yleisesti nähty oman edun tavoittelu. Osuuskunnassa henkilökohtaisen hyödyn tavoittelu ja yhteisön eduista huolehtiminen muodostavat kokonaisuuden. Henkilökohtaisen hyödyn tavoittelu on edelleen etusijalla, mutta solidaarisuus ja yhteisen hyvän toteuttaminen antavat yksilön tavoittelulle kantavuutta ja jatkuvuutta. Solidaarisuus osuuskunnassa voidaan nähdä joko arvona itsessään tai välinearvona, eli keinona saavuttaa jäsenen mahdollisimman suurta yksilöllistä hyötyä. (Laurinkari ym. 1997, 28)

2.2.3 Osuuskunnan arvot ja periaatteet

Arvoilla ja periaatteilla on keskeisempi rooli osuuskunnissa kuin muussa yritystoiminnassa. Osuustoiminnan periaatteet ovat kansainvälisiä ja niistä keskusteltaessa ja päätettäessä tärkeänä foorumina on toiminut Kansainvälinen osuustoimintaliitto ICA. Parhaimmillaan ja luovasti omissa toimintaympäristöissään toteutettuina osuustoiminnan arvot ja periaatteet voivat olla osuustoiminnan tärkein ja vaikeimmin kopioitavissa oleva kilpailuetu. (Pellervo-seura ry 2002, 2)

Osuustoiminnan arvot ovat muotoutuneet pitkän ajan kuluessa ja tähän arvokeskusteluun ovat vaikuttaneet aikojen kuluessa monet teoreetikot ympäri maailmaa. Eri uskonnolliset ja ideologiset ajatussuunnat ovat olleet osallisina kun arvot ovat muotoutuneet. Osuustoiminnan perustana on kuusi perusarvoa. Nämä arvot ovat omatoimisuus, omavastuisuus, demokratia, tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja solidaarisuus. Arvoista varsinkin solidaarisuus kertoo osuuskunnan luonteesta kollektiivina, jossa yhteinen etu on aina pidettävä mielessä. Solidaarisuuden arvo korostaa sitä, etteivät osuuskunnat ole vain yksilöiden yhteenliittymiä, vaan ne takaavat myös ryhmävoiman ja keskinäisen vastuun. (Pellervo-seura ry 2002, 12-13)

Perusarvojen lisäksi osuustoiminnassa on määritelty erikseen omat eettiset arvot, joita ovat rehellisyys, avoimuus, yhteiskunnallinen vastuu ja muista välittäminen. Vaikka muillakin yritysmuodoilla voi olla nähtävissä omia eettisiä arvoja, on niiden merkitys osuustoiminnassa kuitenkin aivan erityinen. (Pellervo-seura ry 2002,14-15)

Osuustoiminnalle määritetyt periaatteet auttavat toteuttamaan osuustoiminnallisia arvoja käytännössä. Periaatteet ovat riippuvaisia toisistaan: yhden periaatteen laiminlyönti vähentää toistenkin merkitystä. Tärkeää olisi periaatteiden noudattaminen kokonaisuutena. (Pellervo-seura ry 2002, 16) Osuustoiminnan periaatteet voidaan tiivistää seuraaviin ICA:n määrittelemään seitsemään kohtaan:

- 1) Vapaaehtoinen ja avoin jäsenyys
- 2) Demokraattinen jäsenhallinto
- 3) Jäsenten taloudellinen osallistuminen
- 4) Itsenäisyys ja riippumattomuus
- 5) Koulutus, oppiminen ja viestintä
- 6) Osuuskuntien keskinäinen yhteistyö
- 7) Vastuu toimintaympäristöstä (Pellervo-seura ry 2002, 4- 5)

Periaatteista ensimmäiset kolme osoittavat jokaiselle osuuskunnalle ominaisen sisäisen dynamiikan. Viimeiset neljä periaatetta liittyvät sisäiseen toimintaan ja ulkoisiin suhteisiin. (Pellervo-seura ry 2002,16) Koska osuustoimintaperiaatteilla on pitkä ja kansainvälinen historia, voivat ne olla nyky-yhteiskunnassa mahdollisuus ja

yleistä uskottavuutta lisäävä kilpailuetu, joka muulta yritystoiminnalta puuttuu. (Pellervo-seura ry 2002, 2)

2.2.4 Osuuskunnan valitseminen yritysmuodoksi hyvinvointialalla

Sosiaali- ja tarvepalveluja tuotetaan kaikissa yritystoiminnan muodoissa. Henkilöstömäärältään pienet yritykset toimivat yleensä toiminimen muodossa tai avoimena tai kommandiittiyhtiönä. Hieman suuremmat puolestaan useimmiten toimivat osakeyhtiöinä. Viimeisen yritysmuodon hyvinvointialalla muodostavat osuuskunnat. (Kauppinen & Niskanen 2006, 43)

Sosiaali- ja terveysalan yrittäjä on erilaisessa asemassa kuin tavaroita tai tietoa tuottava, perinteinen yrittäjä. Hyvinvointialan yrittäjä tuottaa palvelua - hoivaa ja hoitoa- ja tarjoaa sitä asiakkaille. Asiakkaita voivat olla kunta, kuntayhtymä ja tietyt väestöryhmät riippuen yrityksen liikeideasta. (Kovalainen & Simonen 1996, 208)

Vuonna 1995 tehty kysely sosiaali- ja terveysalan uusyrityksille ja vaihtoehtoisille palveluntuottajille tuotti tietoa yrityksen perustamisen motiiveista hyvinvointialalla. Motiiveissa oli vaihtelua, mutta myös yhtäläisyyksiä löydettiin. Yrittäjistä 85%:lla oli motiivina se, että yrittäjänä saattoi toteuttaa itseään monipuolisemmin. Lähes yhtä korkeaan prosenttimäärään ylsi yrittäjien halu vastata paremmin asiakkaiden tarpeisiin. Lähes puolet vastaajista piti tärkeänä yrityksen aloittamisen syynä julkisen sektorin sääntöjä ja byrokratiaa estämässä palkkatyön mielekäästä kehittämistä. Vain noin neljännes vastaajista piti motiivina paremman toimeentulon saavuttamista. (Kovalainen & Simonen 1996, 17-19)

Yritystoiminnan synnyn taustalla on yleensä aina markkinoiden tarjonnan puutteet ja häiriöt. Hyvinvointialan osuuskunta voidaan perustaa joko käyttäjäjäsenten keinoksi saavuttaa tarvitsemiaan palveluja tai vaihtoehtoisesti henkilöstöjäsenten keinoksi tarjota palveluja tarvitseville. Hyvinvointiosuustoiminnan voi käynnistää myös olemassa olevien palvelujen puutteellisuus joko sisällön, hinnoittelun tai laadun

osalta. Osuuskunta saattaa olla myös alan ammattilaisten keino säilyttää palkkatyö, ja tähdätä pysyvään ja pitkäaikaiseen työsuhteeseen. (Laurinkari ym. 1997, 29)

Osuuskunnan valinnan taustalla saattaa vaikuttaa jäsenten halu mahdollisuuteen jakaa tietoja ja taitoja sekä myös yrittämisen riskit. Halu saada kollektiivisiä hyötyjä on osuuskunnan perustamisen kannalta siis keskeinen. Myös eettiset arvot ja tavoitteet sekä halu yhteisölliseen vastuunkantoon voivat olla osuuskunnan jäsenten tarkoitusperiä osuuskuntaa perustettaessa, sillä myös tuleville jäsenille taataan osuuskuntatoiminnan kautta mahdollisuus nauttia osuuskunnan tuottamista eduista. (Laurinkari ym. 1997, 29-30)

Osuustoiminnan voittoa tavoittelematon luonne luo eettisesti kestävän perustan yritysmuodon soveltuvuudelle hyvinvointialan palvelujen tuottamiselle. Osuustoiminnalla on sosiaalipoliittisia tavoitteita, kuten toiminnan turvallisuus, jatkuvuus ja varmuus, ja lisäksi sillä on arvoja kuten oikeudenmukaisuus, tasa-arvo ja solidaarisuus. (Laurinkari ym. 1997, 51)

Hyvinvointipalveluyrityksiltä odotetaan yhteiskunnallista vastuuta. Tätä vastuuta odotetaan toteutettavan voiton tuottamistehtävän ohella. Yrityksen tehtäväksi nähdään siis myös työllisyydestä huolehtiminen ja elämisen laadun parantaminen. Yhteiskunnallisen vastuun odotukset vaikuttavat osaltaan siihen, että osuustoiminta on tullut hyvinvointipalvelualalle. (Laurinkari 1997, 23)

2.2.5 Individualismi ja kollektivismi

Osuustoiminta eroaa muista yritystoimintamuodoista sen kaksinaisen luonteen vuoksi. Toisaalta osuustoiminnassa on kyse yhteisöllisyydestä ja toisaalta jokainen asettaa toimintaan oman yksilöllisen panoksen, toimien ikään kuin itsenäisesti, yksin. Osuustoiminnan luonteen ymmärtämiseksi voidaan tarkastella teoriaa individualismista ja kollektivismistä.

Kollektivismiä voidaan kuvailla sosiaalisena kaavaana, joka koostuu läheisesti linkittyneistä yksilöistä, jotka näkevät itsensä osana tiettyä tai tiettyjä yhteisöjä.

Heidän tekemisensä heijastaa yhteisön normeja ja velvollisuuksia, ja heidän omat henkilökohtaiset tavoitteensa jäävät yhteisön tavoitteiden alle. Yhteys muihin yhteisön jäseniin on voimakas. (Triandis 1995,2)

Individualismia voidaan taas kuvailla sosiaalisena kaavana väljästi linkittyneistä yksilöistä, jotka näkevät itsensä itsenäisinä yksilöinä suhteessa yhteisöön. He motivoituvat pääasiassa omista preferensseistään, tarpeistaan, oikeuksistaan ja sopimuksista, joita ovat solmineet yhteisön muiden jäsenten kanssa. Henkilökohtaiset tavoitteet ovat ensisijaisia suhteessa muiden tavoitteisiin, ja arviointi muiden kanssa toimimisen eduista ja haitoista korostuu. (Triandis 1995,2)

Monet maat määrittellään kulttuurinsa puolesta usein joko individualistiseksi tai kollektivistiseksi maaksi. Ääripää esimerkkeinä on yleisesti pidetty Yhdysvaltoja vahvasti individualistisena maana ja esimerkiksi Kiinaa vahvasti kollektiivisena maana. Yhdysvalloissa yksilölliset saavutukset ja henkilökohtaiset tavoitteet saavat suuren arvon. Työmoraali on korkealla ja sitä ohjaa halu saavuttaa yksilöllisiä palkintoja. Kiinnostus omaan itseensä ja omiin haluihinsa on keskeisellä sijalla. Esimerkiksi Kiinassa on perinteisesti ollut erittäin vahva kollektiivinen kulttuuri. Varsinkin kommunistisen vallankumouksen jälkeen on yhteiskunnassa korostettu tasa-arvoa ja yhteiskunnan palvelemista. Suuri painoarvo annetaan ideologialle ja sosiaaliselle kontrollille. Yksilön tehtävä on lähinnä palvella yhteisöä, ja omia henkilökohtaisia tavoitteita ei juurikaan pidä tunnustaa. (Earley 1989, 569) Monet muut maat sijoittuvat tarkastelussa kollektiivisuudessa ja individualistisuudessa jonkin välimaastoon, vaikka toki usea maa on selvästi painottunut jompaan kumpaan suuntaan. Esimerkiksi Suomen kulttuuria voi varmasti kutsua enemmän individualistiseksi kuin kollektivistiseksi.

Sen jälkeen kun individualismia ja kollektivismiä alettiin tutkia osana sosiaalisia teorioita, on ollut monia keskusteluita yksilöiden ja heidän organisaatioidensa välisistä suhteista. Teoreetikot, jotka ovat tutkineet individualismia ja kollektivismia ovat havinneet tietyn ongelman näiden kahden konseptin välillä: oman edun tavoittelu yhteisöllisen hyvinvoinnin kustannuksella. Tämä ongelma ilmenee aina kun ihmisen tulee päättää asettaako yksilöllistä panosta organisaation toimintoihin. (Wagner 1986, 283-284)

Jos ihminen tekee päätöksensä osallistumisesta yhteisölliseen toimintaan vain sen perusteella, milloin henkilökohtaiset palkkiot ovat suurimmillaan, hänen päätöksensä pohjautuu vain haluun saavuttaa henkilökohtaisia palkintoja, kuten kehu tai palkka, jotka hyödyntävät vain yksilöä ja ovat seurausta nimenomaan yksilön henkilökohtaisesta panoksesta. Tällöin yksilön panokset sellaisten yhteisöllisten tulosten eteen, joista hyötyvät kollektiivisesti kaikki (kuten esim. puhdas ilma), saattavat jäädä puuttumaan. Tämä johtuu kahdesta asiasta: yksilö voi olettaa, että muut kompensoivat hänen puutteellisen panoksensa ja tällöin yksilö voi ns. vapaamatkustaa, eli nauttia yhteisöllisistä tuloksista uhraamatta omaa panostaan. Toiseksi, kun yksilö ei kuluta aikaansa saavuttaakseen kollektiivisia tuloksia, hän voi panostaa henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttamiseen. Näin yksilö saavuttaa yhteisöllistä etua ja suurimman mahdollisen määrän yksilöllistä etua. Mutta jos kaikki perustavat päätöksensä panoksistaan yhteisöllisiin tuloksiin puhtaasti näin itsekkäiden ajatusten pohjalta, jäljelle jäisi vain harvoja, jotka panostaisivat kollektiivisiin tuloksiin ja tällöin yhteishyödyllisiä hyödykkeitä, kuten puhdas ilma, ei olisi enää saatavilla. Yhteenvetona edellisestä voisi sanoa, että henkilökohtaisen hyvinvoinnin maksimointi saattaa aiheuttaa yhteisöllisen hyvinvoinnin heikkenemistä, jonka seurauksena taas yksilöllinen hyvinvointi heikenee. Kun edellä mainittua ongelmaa miettii työ-ympäristöissä ja organisaatioissa, nousee ongelmaksi lähinnä se, että tarpeellinen yhteistyö, jota tarvitaan ylläpitämään organisoituja työmuotoja, voi olla vaarassa organisaation jäsenten itsekkäiden tarpeiden vuoksi. (Wagner 1986, 284-285)

On olemassa vain harvoja organisaatioita, jotka koostuvat ainoastaan joko kollektivistista tai individualistista. Kollektivistista organisaatiota voi heikentää jäsenten pelko siitä, että ns. vapaa-matkustajia, jotka hyötyvät jäsenyydestään antamatta kunnollista panosta, ilmaantuu. Individualismia saattaa taas vähentää yksilön tarve päästä osaksi yhteisöllistä hyvinvointia. (Wagner 1986, 286)

Kun tutkijat ovat ottaneet tutkimuskohteekseen käsitteet individualismi ja kollektivismi ovat he havainneet, että ihmisten toiminta rakentuu tyypillisesti molemmista käsitteistä. Optimaalinen taso yksilöllisyyttä ja sosiaalista yhteisöllisyyttä rakentuu

tasapainoon kummankin välille. Monet yhteiskunnalliset ongelmat taas kumpuavat liiasta määrästä joko yksillöllistä tai yhteisöllistä painotusta. (Triandis 1995,2)

2.3 Tiivistelmä kirjallisuuskatsauksesta

Tässä tutkimuksessa hyvinvointialan palveluilla tarkoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita. TOL-2002 toimialaluokituksen mukaan sosiaalipalvelut jaetaan majoituksen sisältäviin sosiaalipalveluihin ja sosiaaliin avopalveluihin. Terveydenhuoltopalvelut jakaantuvat puolestaan neljään pääryhmään, eli sairaalapalveluihin, lääkäripalveluihin, hammashoitoon ja muihin terveydenhuoltopalveluihin. (Kauppinen & Niskanen 2006, 22)

Perustuslaissa oleva säännös velvoittaa julkista valtaa huolehtimaan riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamisesta kansalaisille. Käytännössä kunnat vastaavat jäsentensä sosiaali- ja terveyspalveluista. Kuntien valinta on kuitenkin kuinka se järjestää nämä palvelut. Se voi järjestää palvelut itse tuottamalla ne kunnan omissa organisaatioissa tai se voi hankkia palveluja järjestöiltä ja yrityksiltä. 1990-luvun säästöpäätökset ja hyvinvointipalvelujen kysynnän kasvu nyt ja tulevaisuudessa tarkoittavat sitä, että yksityisen ja kolmannen sektorin rooli hyvinvointialan palvelujen tuottajina on kasvanut merkittävästi 1990-luvulta alkaen ja tulee luultavasti edelleen kasvamaan. (Mannio 2004; Myllymäki 2003)

Kaikista sosiaalipalveluista yksityisen sektorin eli yritysten osuus vuonna 2004 oli 8,6 prosenttia. Viime vuosien kehitystä sosiaalipalvelumarkkinoilla kuvaa yritysmäärän nopea kasvu ja yritystoiminnan maantieteellisen markkina-alueen laajentuminen. (Kettunen 2006, 25-26) Toimialan kehitys on kuitenkin edelleen voimakkaasti kytköksissä julkisen sektorin päätöksiin, sillä arvioiden mukaan lähes 80 prosenttia sosiaaliyritysten tuloista tulee suoraan tai välillisesti kunnilta (Ekroos & Partanen 2006, 43). Terveyspalvelujen kokonaistuotannosta yritykset tuottivat n. 19 prosenttia vuonna 2004. Tulevaisuudessa terveyspalveluyritysten lukumäärän odotetaan kasvavan ja alalle muotoutuvan entistä monipuolisempi yritys rakenne. Sosiaali- ja

terveydenhuollon yhteistyön odotetaan myös lisääntyvän. (Ekroos & Partanen 2006, 10-11)

Osuuskunta on yhteisö, jonka jäsen ja osuuspääoman määrä ovat ennalta määräämättömiä. (Mähönen & Villa 2006, 7) Yhteisöllisyys, taloudellinen toiminta ja jäsenten tarpeiden tyydyttäminen ovat osuustoiminnan eli osuuskunnassa toimimisen keskeisimmät piirteet. Osuustoiminta eroaa muusta yritystoiminnasta siinä, että osuuskunnassa olennaista ei ole yritystoiminnalle ominainen pääoman panostajan voiton tavoittelu, vaan jäsenen hyöty on riippuvainen osuuskunnan tarjoamien palveluksien käytöstä. (Laurinkari ym. 1997, 25-27)

Jäsenet muodostavat osuuskunnassa keskenään tasavertaisen yhteisön. Osuuskunnan kokouksissa äänivalta jakaantuu tasaisesti jäsenten kesken. Jäsenten vaikutusmahdollisuudet asioiden hoitoon ja päätöksentekoon eivät siis riipu siitä minkälaisen taloudellisen panoksen jäsen on osuuskuntaan asettanut. Osuuskunnassa yhteisöllisten tavoitteiden ja henkilökohtaisen hyödyn tavoittelu muodostavat kokonaisuuden. Tämä tekee osuuskunnasta muista yritysmuodoista poikkeavan, sillä osuuskunnan sisällä kyse on sekä yhteisöllisyydestä että yrittäjyydestä. (Laurinkari ym. 1997, 27-28)

Osuuskunnan arvot ja periaatteet ovat keskeisessä asemassa osuustoiminnassa. Oikein toteutettuina ne voivat antaa osuuskunnille vaikeasti kopioitavissa olevaa kilpailuetua. (Pellervo-seura ry 2002, 2)

Teoria individualismista ja kollektivismistä tarkastelee mm. sitä millainen on yksilöiden ja heidän organisatioidensa välinen suhde. Tässä suhteessa ongelmaksi on muodostunut yksilön oman edun tavoittelu yhteisöllisen hyvinvoinnin kustannuksella. Yksilö voi perustaa päätöksensä osallistua yhteisön toimintaa yksilöllisten palkintojen pohjalta ja tällöin yhteisölliset tavoitteet eivät ehkä ole tarpeeksi motivoimaan häntä. (Wagner 1986, 283-285)

3 TUTKIMUSMENETELMÄT

3.1 Tutkimusprosessi

Tämän tutkimuksen tekeminen alkoi joulukuun 2006 aikana. Tällöin kerättiin kirjallisuutta tutkimuskohteeseen liittyvistä aiheista ja perehdyttiin alustavasti kirjallisuuteen. Kirjallisuutta kerättiin hyvinvointialasta, hyvinvointipalvelujen tuottamisesta, osuustoiminnasta sekä individualismista ja kollektivismista. Kirjallisuuteen perehtymällä pyrittiin saamaan mahdollisimman paljon taustatietoa tutkimusaiheesta ja valitsemaan tutkimuksen kannalta oleellimmat asiat esitettäväksi. Teoriaosuutta muotoiltiin joulukuun-tammikuun aikana. Helmikuun alussa saatiin Lappeenrannan teknillisen korkeakoulun kauppatieteiden osaston tutkijakoulutettavalta litteroituja haastatteluja tutkimusta varten. Kyseinen tutkijakoulutettava on tekemässä samaan aiheeseen liittyvää väitöskirjaa, joten hänellä oli monia aiheeseen liittyviä haastatteluja.

Haastattelujen pohjalta muotoiltiin tutkimuksen empiriaosio. Aineistoa lähdettiin purkamaan siten, että samojen kysymysten tai teemojen vastaukset kerättiin yhteen, jolloin oli helpompaa löytää haastatteluissa esiintyvät samankaltaisuudet ja erot. Lopuksi vastauksista lähdettiin etsimään tutkimuskohteen kannalta ja teoriaan pohjautuen oleellisia asioita ja nämä pyrittiin kuvailemaan mahdollisimman luotettavalla tavalla.

3.2 Valitut menetelmät

Tämä tutkimus tehtiin laadullisin menetelmin. Laadullinen tutkimus ymmärretään yksinkertaisimmillaan aineiston ja sen analyysin muodon kuvaukseksi. (Eskola 1998, 13) Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin vaan tavoitteena on kuvailla jotakin tapahtumaa, ymmärtää tiettyä toimintaa tai antaa teoreettisesti mielekäs tulkinta jostakin ilmiöstä. (Eskola 1998, 61)

Laadullisessa tutkimuksessa haastattelu on ollut päämenetelmänä. Haastattelun suurena etuna muihin tiedonkeruumuotoihin verrattuna on, että aineiston keruuta voidaan säädellä joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen. Tutkimustarkoituksia varten haastattelu on systemaattinen tiedonkeruun muoto. Sillä on tavoitteet ja sen avulla pyritään saamaan mahdollisimman luotettavaa tietoa. Haastattelulajit erotellaan sen mukaan, miten tarkasti säädelty haastattelu on. Yksi ääripää on täysin strukturoitu haastattelu, jossa ennalta laaditut kysymykset esitetään päätetyssä järjestyksessä. Toinen ääripää on puolestaan strukturoimaton, täydellisen vapaa haastattelu, jossa haastattelijan mielessä on vain tietty aihealue ja keskustelu käydään vapaasti tämän aihepiirin sisällä. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 194-197)

Tässä tutkimuksessa empiria-aineistona on käytetty haastatteluja. Haastattelut saatiin valmiiksi litteroituina, joten tutkimuksen kirjoittaja ei ole itse ollut haastattelemassa haastateltavia. Haastattelut tuntuivat luontevalta ratkaisulta empiria-aineistoksi, sillä haastattelun avulla voidaan saada laajasti tietoa tutkittavasta aiheesta. Haastattelun avulla ihmiselle annetaan mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti (Hirsjärvi & Hurme 2004, 194). Toki tässä tutkimuksessa pienenä heikkoutena voi nähdä sen, että kirjoittaja ei itse ole ollut haastattelukysymyksiä laatimassa tai haastattelemassa. Tutkimusta varten saadut haastattelut sopivat kuitenkin hyvin tutkimuskysymyksiin vastaamiseen, joten uuteen haastattelukierrokseen ei tuntunut olevan tarvetta.

Tämän tutkimuksen empiirinen aineisto on kerätty teemahaastattelujen avulla. Teemahaastattelu tarkoittaa sitä, että haastattelun aihepiirit on etukäteen määritelty, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys vaihtelee haastattelusta riippuen. Haastattelijä käy kuitenkin kaikki teema-alueet haastateltavan kanssa läpi, ainoastaan niiden laajuus ja järjestys voivat vaihdella haastattelutilanteen mukaan. (Eskola 1998, 87)

Teemahaastattelu on ollut suomalaisissa tutkimuksissa suosittu aineistonkeruun menetelmänä. Tämän haastattelumuodon hyvinä puolina on pidetty sen avointa muotoa, eli vastaajan vapaamuotoista puhetta. Tällöin kerätyn materiaalin voidaan katsoa edustavan vastaajien puhetta itsessään. Toisaalta teemahaastattelussa mukana olevat teemat takaavat haastattelujen puheenaiheiden yhteneväisyyden ja

tarjoavat konkreettisen kehikon, jonka avulla haasteluaineiston lähestyminen voi tapahtua edes jossain määrin järjestelmällisesti. (Eskola 1998, 87-88)

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysi koostuu kahdesta vaiheesta, *havaintojen pelkistämisestä* ja *arvoituksen ratkaisemisesta*. Käytännössä nämä vaiheet usein nivoutuvat toisiinsa. Havaintojen pelkistämässä aineistoa tarkastellaan vain tietyistä teoreettis- metodologisesta näkökulmasta. Huomiota kiinnitetään vain siihen, mikä on teoreettisen viitekehyksen ja kulloisenkin kysymyksen asettelun kannalta oleellista, vaikka aineistoa voitaisiinkin tarkastella monesta eri näkökulmasta. Pelkistämisen toisessa vaiheessa karsitaan havaintomäärää havaintoja yhdistämällä, eli etsitään havaintojen yhteinen piirre tai nimittäjä tai muotoillaan sääntö, joka tältä osin pätee koko aineistoon. Laadullisessa tutkimuksessa arvoituksen ratkaiseminen merkitsee sitä, että tuotettujen johtolankojen pohjalta tehdään merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä. (Alasuutari 1995, 30-35)

4 OSUUSTOIMINTA HYVINVOINTIALALLA

Hyvinvointialan palvelujen tuottaminen on viimeisen reilun kymmenen vuoden aikana muuttunut Suomessa. Kunnat eivät enää tuota kaikkia hyvinvointipalveluja itse, vaan osan palveluista kunnat ostavat yksityiseltä sektorilta, eli yrityksiltä, tai kolmannelta sektorilta, eli järjestöiltä. Osuustoiminta on tullut mukaan yhtenä vaihtoehtona hyvinvointipalvelujen tuottamiseen.

Tämän tutkimuksen empiria osio koostuu kolmesta eri haastattelusta. Ensimmäinen haastateltava on hyvinvointialan osuuskunnassa jäsenenä. Hän toimii aktiivisessa roolissa osuuskunnassa ja on ollut mm. osuuskunnan puheenjohtajana. Kaksi muuta haastateltavaa ovat olleet mukana mm. kouluttamassa hyvinvointialan osuuskuntayrittäjiä, joten heillä on paljon tietoa osuustoimintayrittäjien arjesta kyseisellä alalla. Seuraavaksi käydään läpi haastattelujen pohjalta saatua kuvaa osuustoiminnasta ja sen toimivuudesta hyvinvointialalla.

4.2 Yrittäminen hyvinvointialalla

Haastattelujen perusteella hyvinvointialan yrittäjät lähtevät yrittämään työllistääkseen itsensä tai halusta tarjota asiakkailleen laadukkaampia palveluita ja samalla parantaa omaa työympäristöään.

Hoiva-alan ihmisläheisyyden vuoksi yrittäjyys koetaan yhden haastateltavan mielestä hieman epäilyttävänä kyseisellä alalla. Asenteet ovat siis välillä ennakkoluuloisia hyvinvointialan yrityksiä kohtaan, sillä yrittäjyys ja sen mukana tuleva kuva mahdollisimman suuresta voiton tavoittelusta ei välttämättä sovi kovin hyvin hyvinvointialalle. Osuuskuntien rooli hyvinvointialan palvelujen tuottajana on vielä melko tuntematon, tämä puolestaan herättää tai on herättänyt kaikkien haastateltavien mielestä ennakkoasenteita ihmisissä. Kuitenkin nimenomaan osuuskunnissa ja hyvinvointialalla on jotain yhteistä, sillä kummatkin ovat ihmisläheisiä. Osuustoiminnan periaattet ja arvot eivät pyöri pelkästään voiton tuottamisen ympärillä, vaan arvot ovat tässä mielessä pehmeämpiä. Laurinkarin ym. (1997) tutkimuksesta ilmeni samoja aspekteja hyvinvointialan yrittäjyydestä. Ihmisläheiset arvot ja liiketoiminnalliset arvot koetaan vastakkaisina, ja hyvinvointialan yrittäjiltä odotetaan yhteiskunnallista vastuuta. Osuuskunnat puolestaan todentavat muita yritysmuotoja paremmin näitä yhteiskunnallisia arvoja.

Yksi hyvinvointialan yrittäjyyden haasteista on ammatillisen osaamisen ja liiketoimintaosaamisen yhdistäminen. Haastateltavien mielestä hyvinvointialan yrityksissä ammatillinen osaaminen menee yleensä liiketoimintaosaamisen edelle. Hyvinvointialalla keskitytään usein nimenomaan ammatillisen osaamisen kehittämiseen ja unohdetaan kokonaan yrityksen pyörittämiseen tarvittavat liiketaloustaidot. Hyvinvointialan yrityksen tulisi kuitenkin ensisijaisesti huolehtia kannattavasta toiminnasta ja tehokkaasti organisoidusta hallinnosta.

"...kyllä ammattietiikka on hyvin korkea tuon alan ihmisillä kautta linjan että en mä sitä, enemmän mä toivoisin että voisi nimenomaan tätä taloudellista ajattelua ja liiketaloudellista terävyyttä tulisi sinne."

Tulevaisuudessa julkisen ja yksityisen sektorin roolit nähdään vahvasti toisiaan täydentävinä. Tulevaisuuden haasteet, eli väestön ikääntymisen kasvaminen ja hyvinvointipalvelujen tuottamisen niukkenevat resurssit, koetaan sen verran suurina, että ainoa keino taata edelleen kaikille hyvinvointipalveluja on julkisen sektorin ja yksityisen sektorin yhteistyö. Kunnan rooli sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen tuottamisessa nähdään lähinnä palvelujen ostajana, kunta voi ostaa palveluja joko omilta toimijoiltaan tai ulkopuolelta yksityiseltä tai kolmannelta sektorilta. Yhteistyö yksityisen ja julkisen sektorin välillä koetaan oleellisena, ja nimenomaan aitoa kumppanuutta kaivataan.

”...se mitä meillä on edessä väestön ikääntymisen myötä ja niukkenevat nämä resurssit, taloudelliset resurssit näköjään hoivapalvelujen tuottamiseen, niin jotenkin minä en ymmärrä että miten tästä muuten selvittäisi muuta kuin kumppanuuden, nimenomaan semmosen aidon kumppanuuden avulla...”

Julkisen sektorin palvelujen yksityistämiseen liittyviä haasteita puolestaan ovat kuntien taholta ennakkoluulot, sillä jossain kunnissa yksityisiin palveluntuottajiin voidaan suhtautua epäluuloisesti ja palvelut haluttaisiin mieluummin tuottaa itse, koska näin on tehty ennenkin. Toinen haaste on aidon kumppanuuden löytyminen. Yksi haastateltava näkee, että yksityiset palveluntarjoajat tulee ottaa huomioon pitkän tähtäimen strategisissa linjauksissa, koska yksityiset tuottajat voivat tehokkaammin pohtia oman toimintansa kehittämistä ollessaan tietoisia kunnan suunnitelmista ja linjauksista. Jatkuva kilpailuttaminen saattaa käydä yksityisten palvelun tuottajien voimille ja toiminta voi olla jossain määrin epävarmaa esimerkiksi silloin kun sopimukset kunnan kanssa ovat lyhyitä. Nämä ajatukset ovat aika yhteneviä Kauppisen ja Niskasen (2006) raportin kanssa. Varsinkin sosiaalialan yritykset ovat todella riippuvaisia kunnan tuesta, joten toimialan kehittyminen on pitkältä kiinni julkisen sektorin päätöksistä ja linjauksista.

4.1 Osuustoiminnan vahvuudet ja mahdollisuudet

Haastattelujen perusteella löytyy seuraavanlaisia ajatuksia osuustoiminnan vahvuuksista hyvinvointialalla:

”...se semmonen niiden taitojen miksaaminen, se moniammatillisuus, saadaan se etu kyllä hyvin käyttöön.”

Kaikki haastateltavat mainitsevat osuustoiminnan vahvuutena moniosaamisen osuuskunnan sisällä. Yhdestä osuuskunnasta löytyy usein asiakkaiden tarpeisiin erilaisia palveluita. Erilaisista vahvuuksista on hyötyä, kun ne saadaan yhteisen yrityksen hyödyksi. Esimerkiksi saman yrityksen sisällä, joku voi tehdä sairaanhoitajan töitä ja toinen antaa siivousapua, ja näin ollen asiakas saa saman organisaation sisältä hyvinkin erilaisia palveluja. Tämä helpottaa asiakkaan toimintaa, mikä taas heijastuu osuuskuntaan asiakastytyväisyyden kasvuna. Epäselvissä tilanteissa, joissa oma ammattitaito ei riitä, voidaan osuuskunnan sisältä saada myös konsultointiapua työkaverilta, joka tietää kyseisestä ongelmasta enemmän. Laurinkarin ym. (1997) tutkimuksessa esitettiin osuuskunnan yritysmuodoksi valitsemisen perusteiksi mm. jäsenten mahdollisuus jakaa keskenään tietojen ja taitojen riskit.

Vastausten perusteella vahvuutena koetaan myös osuustoiminnan yhteisöllisen luonteen mukana tuoma tuki. Työntekijä, joka samalla on siis yrittäjä, ei ole yksin, vaan hänellä on taustallaan muiden apu. Tämä korostuu esimerkiksi tilanteissa, joissa joku työntekijöistä sairastuu. Ei ole suurikaan ongelma löytää kohtuullisen kokoisen osuuskunnan sisältä tuuraajaa tällaisissa tilanteissa. Toisin on esimerkiksi toiminimellä toimivan yrittäjän tapauksessa, ja tämä nostettiin esille. Tämä nähdään vahvuutena myös siinä mielessä, että osuuskunta on luotettava sopimus Kumppani myös kunnalle, kun voidaan varmistaa se, että työt hoidetaan varmasti, ja toiminta ei makaa vain yhden ihmisen harteilla, vaan vastuuta ottavat monet ihmiset. Laurinkarin ym. (1997) tutkimuksessa mainittiin jäsenten mahdollisuus jakaa yrittämisen riskit ja yhdessä ylläpitää toiminnan jatkuvuutta ja varmuutta.

Vahvuutena koetaan osuuskunnan joustava luonne ja sen mukana tuoma autonomia työntekijöille. Jäsenet voivat räätälöidä oman työnsä elämäntilanteensa mukaan, ja osuuskunnassa voi olla näin ollen töissä erilaisia työntekijöitä, toiset osa-aikaisia ja toiset täyppäiväisesti. Työntekijällä on runsaasti enemmän autonomiaa työtehtäviensä suhteen ja vaikutusvaltaa päätösten teossa, kuin esim. kunnan valmiissa

organisaatiossa. Tämä lisää puolestaan työssä jaksamista ja antaa työhön lisää motivaatiota. Myös osuuskuntaa perustettaessa ihmisillä on vapaus valita ympärilleen tuleva työorganisaationsa ja tulevat työtoverinsa. Joustavuus nähdään myös kunnan kannalta hyvänä, sillä kun osuuskunnassa on tarpeeksi monipuolinen ja osaava jäsenpohja, on kunnankin mahdollista saada osuuskunnasta heille räätälöityjä palveluja hyvinkin nopeasti. Kovalaisen ja Simosen tutkimuksessa (1996) kerrottiin, että suurin syy yrittäjäksi ryhtymiselle sosiaali- ja terveydenhuoltoalalla on itsensä toteuttamisen tarve. Kovalaisen ja Simosen tutkimuksesta ilmeni, että yrittäjät kokevat työnsä vapaammaksi kuin julkisen sektorin organisaatioissa ja tätä arvostettiin.

Asiakkaiden kannalta ei nähdä oleellisena kuka palvelun tuottaa, kunta vai yksityinen yritys. Osuuskunta koetaan asiakkaan kannalta kuitenkin hyvänä vaihtoehtona, juuri sen vuoksi, että palveluja voi saada saman osuuskunnan sisältä monipuolisesti ja toisaalta, kunnan resurssipulan vuoksi kunnan työntekijät eivät aina voi olla yhtä sitoutuneita hoitamaan palveluja kuin osuuskuntayrittäjä, joka samalla on hyvinvointialan ammattilainen ja yritystään markkinoiva osuuskunnan omistajajäsen.

4.1 Osuustoiminnan haasteet ja uhat

Haastattelujen perusteella nousee esiin seuraavanlaisia haasteita osuuskunnalle:

Yhtenä haasteena pidetään osuustoiminnan tuntemattomuutta verrattuna muihin yritysmuotoihin. Tämän vuoksi jalkautuminen ja tunnettavuuden löytäminen on osuuskunnalle tärkeää. Hyvän imagon luominen nähdään tärkeänä ja nousee esiin oletus siitä, että osuuskunta saattaa saada muita yritysmuotoja helpommin epäluotettavan imagon asiakkaiden mielissä juuri sen tuntemattomuuden vuoksi. Ulkopuolisilla ihmisillä on toisinaan hieman epärealistisia ja vanhanaikaisia kuvitelmia osuuskunnista ja osuuskunnan palvelujen ostaminen voi joidenkin mielestä olla jollain tapaa arveluttavampaa kuin muilta yritysmuodoilta ostaminen. Tässä nähdään eroja, esim. Helsingin ja maaseudun välillä. Helsingissä osuuskunta on yhden haastateltavan mielestä jo vakiinnuttanut asemansa yritysmuotona toisten joukossa.

Sisäinen tehtävänjako ja vastuunjako koetaan myös haasteeksi. Osuuskuntaan voi syntyä aktiivisia ja passiivisia ryhmiä. Passiiviset jäsenet pitävät osuuskuntaa vain laskutuskanavana, eivätkä ole valmiita kehittämään toimintaa. Aktiiviset jäsenet taas ottavat aktiivista vastuuta yrityksen kehittämisestä. Syntyy niin sanotusti kahden kerroksen väkeä. Tässä nähdään riskitekijöitä myös sen kannalta, että kaikilla jäsenillä on samanverran ääniä, eli yksi ääni per jäsen. Toisaalta taas yksi ääni per jäsen ei ole kovin suuri riskitekijä, sillä operattiviset päätökset tekee kuitenkin hallitus. Kuitenkin voidaan sanoa, että osuuskunnan jäsenten tasavertainen asema nähdään jossain määrin pohdintoja herättävänä.

Osuustoiminnan koulutus nousee myös haasteeksi. Osuustoimintaa perustettaessa tulisi olla tarpeeksi tietämystä osuustoiminnasta, sen erikoisluonteesta ja osuuskuntalaista. Haasteteltavien mielestä näkemys osuustoiminnasta ei aina ole ihan realistinen ja tämä voi aiheuttaa ongelmia. Osuuskunnan jäsenellä on monta roolia, toisaalta hän on yrittäjä ja toisaalta taas työntekijä, jäsenen tulisi siis jatkuvasti kehittää niin ammattiosaamistaan kuin rooliaan osuuskuntayrittäjänä, jotta osuuskunta toimisi mahdollisimman tehokkaalla tavalla.

Mainitaan ”väärin ymmärretty demokratia”, eli osuustoiminta voi epäonnistua silloin kun kukaan ei ota selvää vastuuta toiminnasta, vaan toiminta pohjautuu vaan ei-organisoiituihin mielipiteisiin ja tuntemuksiin. Tämä nähdään myös ongelmallisena kuntien kannalta, sillä osuuskunnasta voidaan erota milloin vain, ja on teoreettinen mahdollisuus, että koko osuuskunta lakkaisi olemasta tämän vuoksi. Tällöin osuustoiminnan mukana tulee myös epävarmuus siitä kuka todella vastaa sopimuksista.

”...heikkous voisi olla tämmönen väärin ymmärretty demokratia, eli joka sitten johtaisi siihen että siellä ei oo johtajuutta, on vain paljon mielipiteitä, tuntemuksia ja fiilareita ja sitten niitä ei saada jotenkin suunnattua sinne tavoitteisiin, ja just se että ei löydy sitä joitakin tai jotakin ihmistä joka uskaltaisi ottaa sen vastuun kannon...”

Koska tämän kaltaista tutkimusta, jossa eritellään hyvinvointialan osuuskunnan vahvuuksia ja heikkouksia ei ole aiemmin tehty, ei aikaisemmasta tutkimuksesta löydy juurikaan yhteneväisyyksiä haastateltavien kertomien heikkouksien kanssa.

4.3 Osuustoiminnan yhteisöllisyys

Jokaisessa haastattelussa mainitaan jossain vaiheessa osuuskunnan kimmipayrittäjäyysluonne. Osuustoiminta nähdään yhteisöllisyytensä vuoksi työntekijöille turvallisenä ja joustavana työmuotona. Kukaan jäsen ei toimi yksinään, vaan saa muista jäsenistä tukea esimerkiksi sairaustapauksissa, markkinoinnissa tai yritystoimintaan liittyvissä paperitöissä. Osuustoimintaan liittyy kuitenkin myös vahva autonomia, sillä jokainen jäsen saa valita tehtävänsä osuuskunnan sisällä juuri oman osaamisensa pohjalta, joten kaikkien ei tarvitse tehdä kaikkea. Tämä nähdään jäsenille lisäarvoa tuottavana seikkana. Etuna nähdään varsinkin moniammatilliset osuuskunnat, joista löytyy erilaista osaamista, mikä taas puolestaan tuottaa yritykselle synergiaetua. Esimerkiksi hyvinvointialalla suosittu yritysmuoto, eli toiminimellä toimiminen, koetaan tähän verrattuna raskaaksi ja turvattomaksi, kun kaikki on vain yhdestä ihmisestä kiinni.

Osuuskunnan yksi peruselementti, eli jäsen ja ääni periaate jakaa haastatteluissa mielipiteitä. Yksi näkee tässä periaatteessa potentiaalisen uhkan, mikäli osuuskunnan sisälle syntyy passiivisia ryhmittymiä, jotka voivat kuitenkin äänestys tilanteissa vaikuttaa yhtäläillä päätöksiin kuin osuuskunnan aktiiviset jäsenet. Toinen haastateltava näkee, että suurta haittaa ei jäsen- ja ääni periaate voi tuottaa osuuskunnalle, sillä operatiiviset päätökset tekee kuitenkin osuuskunnan hallitus. Kolmas haastateltava näkee tässä kysymyksessä hyvän ja huonon puolen. Hän näkee haasteena sen, että osa jäsenistä, varsinkin suuremmissa osuuskunnissa, ei välttämättä toimi aktiivisesti osuuskunnan hyväksi, ja voivat antaa ääniään niin sanottujen vajaavaisten tietojen pohjalta. Mutta toisaalta, mikäli kaikki jäsenet ovat samalla tasolla osuuskunnassa ja niin sanottuna aktiivijäseniä, antaa jäsen ja ääni periaate mahdollisuuden tarkastella asioita monista näkökulmista, ja tehdä hyvin pohdittuja päätöksiä. Osuustoiminnassa olisi nimenomaan tärkeää, että olisi päätetty kaikille mahdollisimman selkeät yhteiset tavoitteet.

Osuustoiminnan yhteisöllinen luonne koetaan erikoislaatuiseksi sen vuoksi, etteivät osuuskunnan sisäiset roolit ole aina kovin selvillä, tai sitten ne ovat huonosti jakautuneet. Niin kutsutut vapaamatkustajat eivät sisäistä omaa rooliaan omistajayrittäjinä, vaan etsivät osuustoiminnasta vain henkilökohtaisia hyötyjä ilman, että

olisivat valmiita vaikuttamaan osuustoiminnan yhteisölliseen kehittämiseen. Vapaamatkustaja ongelmasta kirjoitti myös Wagner (1986). Hän kertoi omassa tutkimuksessaan yksilön halusta saavuttaa yhteisöllisiä tuloksia uhraamatta omaa panostaan. Tällöin yksilö kokee, että muiden työ kompensoi hänen puuttuvan panoksensa ja myös, että hän voi käyttää aikansa tehokkaammin omien, yksilöllisten tulosten tavoitteluun.

Myös selkeä johtajan ja vastuunkantajan puuttuminen koetaan ongelmaksi, sillä tehokas yritystyöskentely vaatisi taustalle selkeää organisointia ja ohjenuoria miten päätökset tehdään. Osuustoiminnassa joskus esiintyvä kollektiivinen johtaminen ei toimi tehokkaimmalla tavalla. Osuustoiminnassa tärkeänä pidetään sitä, että kaikki sisäistäisivät osuustoiminnan luonteen ja periaatteen mahdollisimman hyvin ja olisivat valmiita yhteisöllisesti kehittämään toimintaa, vaikkei se aina tarkoittaisikaan välittömiä yksilöllisiä etuja ja palkkioita.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selventää sitä, miten hyvin osuuskunta soveltuu yritysmuotona hyvinvointipalvelujen tuottamiseen. Tarkoituksena oli ensin esitellä aiheesta jo olemassa olevaa kirjallisuutta. Tämän jälkeen ideana oli haastattelujen avulla kerätyn aineiston pohjalta erotella osuustoimintaan liittyviä vahvuuksia ja haasteita, sekä lisäksi tarkastella myös osuustoiminnan yhteisöllisen luonteen sopivuutta hyvinvointialalle.

5.1 Tutkimustulokset analyysin pohjalta

Osuustoiminnasta hyvinvointialan maailmassa löytyy niin vahvuuksia ja mahdollisuuksia kuin haasteita ja uhkiakin. Kuitenkin haastateltavien vastauksissa korostuu se, että osuuskunta sopii hyvinvointialalle siinä missä mikä tahansa muukin yritysmuoto. Joihinkin yritysmuotoihin, kuten esimerkiksi toiminimeen nähden osuuskunnassa on paljon hyviä puolia, joita hyvinvointialalla aloittelevan uuden yrittäjän tai yrittäjäjoukon kannattaisi harkita.

Haastattelujen pohjalta muotoutuu kuva, jonka perusteella yksityisen sektorin rooli tulevaisuudessa tulee kasvamaan ja kuntien rooli tulevaisuudessa on lähinnä palvelujen ostamiseen keskittyminen. Yhteistyötä kuntien ja yksityisen sektorin välillä pidetään hyvänä asiana kummankin osapuolen kannalta, mutta yhteistyön laatuun pitäisi tulevaisuudessa kiinnittää vielä enemmän huomiota. Nyt kunnan rooli sopimuskumppanina on aika vahva, ja yksityinen palveluntarjoaja jää välillä jalkoihin. Kuten jo kirjallisuuskatsauksesta kävi ilmi, varsinkin sosiaalipalvelujen ostajana kunnan rooli on valtakunnallisella tasolla erittäin merkittävä, joten yksityiset yrittäjät todella tarvitsevat luottamuksellisia suhteita kuntien kanssa.

Osuustoiminta nähdään joustavana yritysmuotona niin työntekijöiden kuin asiakkaiden kannalta. Osuuskunnassa jokaisella jäsenellä on toimintaan vaikuttamisen mahdollisuus ja lisäksi omaa työnkuvaansa voi räätälöidä osuuskunnassa mieleisekseen. Asiakkaiden kannalta hyvänä nähdään osuustoiminnassa se, että saman organisaation sisältä voi löytyä hyvinkin erilaisia palveluita ja näin ollen on mahdollista saada erilaisia palveluja saman katon alta. Myös kunnan sopimuskumppanina osuuskunta on joustavuutensa ja moniosaamisuutensa kannalta erittäin hyvä vaihtoehto. Varmuus palvelun saatavuuden turvaamisesta ja palvelujen tuottaminen lyhyelläkin aikavälillä ovat osuuskunnan hyviä puolia.

Yhtenä osuustoiminnan suurimpana haasteena nähdään sen tuntemattomuus. Tietämättömyys osuuskunnista tekee niistä hieman epämääräisen toimijan ihmisten mielissä ja jotkut ajatukset osuuskunnista ovat auttamattoman vanhanaikaisia. Tässäkin on kuitenkin eroja esim. Helsingin ja maaseutujen välillä, joten toivoa siitä, että osuuskunta vakiinnuttaisi tulevaisuudessa asemansa myös maaseuduilla, on ehdottomasti olemassa. Myös osuuskuntaan liityvien tai osuuskuntaa perustavien tietämättömyys osuustoiminnan perusluonteesta ja muista toimintaan liittyvistä asioista koetaan yhtenä haasteena osuustoiminnassa.

Osuuskuntien omalaatuinen kollektiivinen luonne nähdään osaksi haasteena ja toisaalta mahdollisuutena. Yhteisöllisyys tuo mukanaan turvallisuutta, mutta toisaalta vaatii myös ponnisteluja, jotta saataisiin yhteisöllisyys palvelemaan jäseniä mahdollisimman tehokkaalla tavalla. Kaikkien haastateltavien mielestä yksi ongelma

on se, että isommissa osuuskunnissa saattaa helposti syntyä kandentyypisiä jäseniä. Toiset ovat aktiivisia ja osuuskuntahenkisiä henkeen ja vereen. Heidän päämääränään on kehittää toimintaa yhteisöllisesti. Toisaalta osa jäsenistä ei ehkä näe itseään niin vahvasti osuuskunnan omistajina, ja eivät näin ollen halua panostaa osuustoimintaan yhtä paljon kuin toiset. Näille henkilöille henkilökohtaiset hyödyt nousevat tärkeämmiksi, ja näin ollen yhteisölliset hyödyt eivät motivoi heitä tarpeeksi toimimaan aina osuuskunnan parhaaksi.

5.2 Jatkotutkimusaiheita

Osuustoiminta hyvinvointialalla on vielä melko tuore tutkimuskohde. Tämän vuoksi tutkittavia aiheita varmasti löytyy. Yksi mahdollinen jatkotutkimusaihe voisi olla osuuskunnan arvojen ja periaatteiden tarkempi tarkastelu ja niiden soveltuminen hyvinvointialalle. Osuustoimintaa voisi myös vertailla tarkemmin vaikkapa osakeyhtiöön ja saada näin ollen lisää tietoa siitä miten nämä yritysmuodot toimivat hyvinvointialalla toisiinsa verrattuina.

6. Lähteet

6.1 Kirjallisuuslähteet

Alasuutari, P. 1995. Laadullinen tutkimus. 3. painos. Jyväskylä: Gummerus

Earley, P. 1989. Social Loafing and Collectivism: A Comparison of the United States and the People`s Republic of China. Cornell University

Ekroos, V., Partanen, I. 2006. Terveyspalvelut – Toimialaraportti. KTM:n ja TE keskuksen julkaisu.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4. painos. Jyväskylä: Gummerus.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kauppinen, S. & Niskanen, T. 2006. Yksityinen palvelutuotanto sosiaali- ja terveydenhuollossa. Stakes. Gummerus Kirjapaino Oy.

Kettunen, R. (18/2006) Sosiaalipalvelut – Toimialaraportti. KTM:n ja TE-keskuksen julkaisu.

Korhonen, S., Pirinen R., Rautjärvi, R., Räsänen, A., Turunen, P., Väisänen, R. 2000. Hyvinvoinnin palapeli. 1. painos. Helsinki: Hakapaino Oy

Kovalainen, A.- Simonen, L. 1996. Sosiaali- ja terveysalan yrittäjäyys. 1. painos. Juva: WSOY

Laurinkari, J., Laukkanen, T., Miettinen, A. & Pusa, O. 1997. Vaihtoehdoksi osuuskunta – yhteisö kunnan palvelutuotannossa. Kunnallisan kehittämissäätö.

Mannio, L. 2004. Osuuskunnat ja verotus. Helsinki: Edita Prima Oy, Edita Publishing oy.

Myllymäki, A. 2003. Kolmas sektori kilpailuyhteiskunnan hyvinvointipalvelujen täydentäjänä. Tampereen yliopistopaino oy.

Mähönen, J., Villa, S. 2006. Osuuskunta. Helsinki: WSOY

Pellervo-Seura ry ja Suomen Kuluttajaosuustoiminnan liitto ry. 2002. Osuustoiminnan periaatteet 2000-luvulle, Kansainvälisen Osuustoimintaliiton osuustoiminnan identiteettiä koskeva kannanotto. 3.painos. Kotka: Painokotka.

Triandis, H. C. 1995. Individualism & Collectivism. Westview Press.

Wagner, J. A. & Moch, M. K. 1986. Individualism-Collectivism: Concept and Measure. Sage Publications, Inc.

6.2 Sähköiset lähteet

Pellervo-Seura ja suomalainen osuustoiminta

Viitattu 6.2.2007. Saatavilla:

http://www.pellervo.fi/kalvot/suomalainen_osuustoiminta_pellervo2006.pdf)

